

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Юлія Журавльова,
к.е.н., доцент
Полтавського
університету
економіки і
торгівлі

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ

Формування ринкової системи господарювання в Україні тісно пов'язано з розвитком малого бізнесу, що є невід'ємним елементом розвиненої господарської системи, без якої економіка та суспільство не можуть нормально функціонувати і розвиватися. В умовах обмеження фінансових ресурсів саме суб'єкти малого підприємництва, які не потребують великого стартового капіталу, характеризуються швидкою окупністю витрат, більш активні в інноваційній діяльності, здатні стимулювати розвиток економічної конкуренції, створювати додаткові робочі місця, забезпечувати широку свободу вибору, насичувати ринок товарами і послугами. Успішний розвиток малого бізнесу є запорукою формування середнього класу та передумовою забезпечення соціальної стабільності в суспільстві.

Важливості підвищення ефективності діяльності суб'єктів малого бізнесу для економічного зростання присвячені праці таких українських науковців: Буряка Л.Д., Варналія З.С., Вороної Л.І., Говорушка Т.А., Манцурова І.Г., Тимченка О.Ф. [1, 2, 3, 4, 11]. Але актуальним залишається дослідження регіональних особливостей розвитку малого бізнесу, оскільки від ефективності функціонування малого бізнесу, що розвивається на території місцевих громад, залежать доходи місцевого бюджету, який є підґрунтям фінансової незалежності органів самоврядування.

Метою роботи є дослідження розвитку малого бізнесу в регіоні, зокрема, в Полтавській області, та виявлення його особливостей.

Сектор малого підприємництва у Полтавській області вже накопичив достатній початковий потенціал, щоб справляти істотний вплив на розвиток ринкових відносин.

Зупинимося на характеристиці чинника «розвиток бізнесу» як одного із найважливіших чинників розвитку громади Полтавської області. Для цього скористаємося SWOT-аналізом (табл. 1) [13]. SWOT-аналіз (Strengths – сильні сторони, Weaknesses – слабкі

сторони, Opportunities – можливості, Threats – загрози) є відомим аналітичним засобом, який полягає у визначенні і співставленні сильних і слабких характеристик системи щодо можливостей і загроз зовнішнього середовища.

Економіка області має багатогалузевий характер різнобічного спрямування. Суттєві позитивні зрушення відбулися в соціально-економічній сфері Полтавської області в період економічної трансформації і реструктуризації господарського механізму в цілому.

Це свідчить про те, що сектор малого підприємництва стає невід'ємним елементом розвитку ринкової економіки регіону, а також важливим стабілізуючим механізмом, засобом реалізації особистого підприємницького потенціалу населення області і потенціальним інструментом вирішення багатьох найгостріших економічних і соціальних проблем.

У Полтавській області зберігається кількісне зростання суб'єктів малого підприємництва (2004 р. – 7559 од., 2005 р. – 7667, 2006 р. – 8069, 2007 р. – 8599, 2008 р. – 9600 од. (рис. 1) [5].

SWOT-аналіз розвитку малого бізнесу

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<ul style="list-style-type: none"> - збільшення кількості малих підприємств; - бажання займатися власним бізнесом; - створення нових робочих місць у сфері малого бізнесу; - наявність інфраструктури підтримки малого бізнесу; - диверсифікована економіка; - геополітичне розташування сприяє зовнішньоекономічній діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> - низька державна підтримка та фінансово-кредитних установ; - ускладнена процедура відкриття власної справи та введення бізнесу; - низький рівень інноваційних технологій виробництва продукції; - не конкурентоспроможність продукції
Можливості (O)	Загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> - спрощення процедури започаткування, ведення та закриття малого бізнесу; - сприяння розвитку малого бізнесу з боку місцевої влади; - залучення, через діяльність підприємницьких громадських організацій, коштів міжнародних донорських організацій на розвиток малого бізнесу; - розвиток інфраструктури малого бізнесу, спрямованої на соціальну адаптацію та підтримку підприємництва; - підготовка та перепідготовка працівників саме для сфери малого бізнесу, а також професійне навчання орієнтованих на самозайнятість та підприємницьку діяльність; - запровадження нових організаційних форм співпраці малого та середнього підприємництва, міжгалузевої співпраці підприємств; - залучення до підтримки торговельно-розважальних комплексів (надання пільгової оренди) 	<ul style="list-style-type: none"> - невизначеність перспектив розвитку системи оподаткування малого підприємництва, особливо спрощеної системи, нестабільність податкового законодавства та його часті зміни; - вплив світової фінансової кризи на соціально-економічні процеси регіону; - цінова нестабільність, інфляційні процеси; - конкуренція з боку великих підприємств регіону та інших регіонів, країн

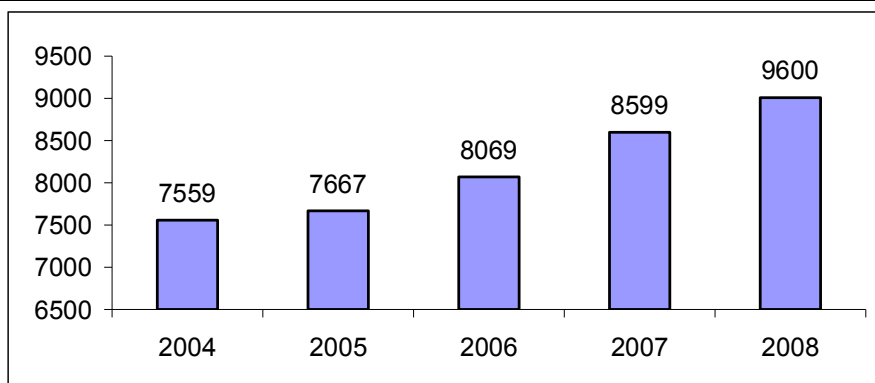

Рис. 1. Кількість малих підприємств в Полтавській області у 2004–2008 рр. [5]

Постійно збільшується кількість фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (2004 р. – 62557 чол., 2005 р. – 62736, 2006 р. – 66500, 2007 р. – 73941, за 9 місяців 2008 р. – 78643 чол.) (рис.2) [5].

За даними Держкомстату України, у загальному підсумку кількості малих підприємств України на Полтавську область у 2006 р. та 2007 р. припадає 2,6 % усіх малих підприємств України, у 2008 р. – 2,7% (або 10 місце) [14].

Становлення малого підприємництва має свою специфіку у територіальному розрізі. Слід зазначити, що розподіл малих підприємств по регіонах характеризується двома рисами: в обласних центрах зосереджено 70–80% малих підприємств; число малих підприємств в областях не корелює з чисельністю населення, а залежить від багатьох факторів, основним із яких є рівень розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва. Причиною нерівномірного розвитку малого бізнесу є відсутність системи територіального управління і стратегічної політики на місцях.

Змінюється структура малих підприємств за видами економічної діяльності. Якщо раніше переважна більшість малих підприємств була зосереджена в оптовій і роздрібній торгівлі (33,5% від загальної кількості підприємств малого бізнесу), операціях з нерухомістю, наданні юридичних послуг (22,3 %), то на даний час малий бізнес стає більш орієнтованим на виробничу сферу (12,0%), розвиток сільського господарства (6,5%), транспорту та зв'язку (4,9 %), сферу послуг (20,8 %) [7, 8, 9].

Сектор малого бізнесу в розвинутих країнах характеризується великою кількістю підприємств та високим рівнем зайнятості. Незважаючи на те, що кількість підприємств в Полтавській

області зростає, проте деякі не працюючі малі підприємства надають перевагу сплати єдиний податок, аніж закрити непрацююче підприємство через складну процедуру його закриття. Щодо рівня зайнятості, то середньорічна кількість найманих працівників на малих підприємствах у розрахунку на одне підприємств зменшувалася в цілому і становила: у 2000–2003 рр. – 9 осіб, у 2004 р. – 8 осіб, у 2005 р. та 2006 р. – 7 осіб, у 2007 р. та 2008 р. – 6 осіб [5].

Розмір середньомісячної заробітної плати одного найманого працівника, зайнятого у сфері малого підприємництва, становив у 2006 р. – 552,03 грн, 2007 р. – 695,85 грн, 2008 р. – 895,91 грн відповідно. Незважаючи на позитивну динаміку підвищення зростання фонду оплати праці у Полтавській області, середньомісячна заробітна платня одного найманого працівника становить лише 95,2% середнього значення по Україні [5].

Частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції зменшилася з 9,3 % (2000 р.) до 4,3 % (2007 р.) та становила у 2000 р. – 9,3 %, 2001 р. – 8,6 %, 2002 р. – 8,3 %, 2003 р. – 7,7 %, 2004 р. – 5,0 %, 2005 р. – 5,7 %, 2006 р. – 4,8 %, 2007 р. – 4,3 % [5].

У 2008 р. частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції відповідно до статистичного щорічника Полтавської області різко збільшується до 16,1 % (2008 р.) [12]. Це пов'язано зі змінами до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 року №523-VI [6], відповідно до якого малими (незалежно від форм власності) визначаються підприємства, в яких середньоблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує

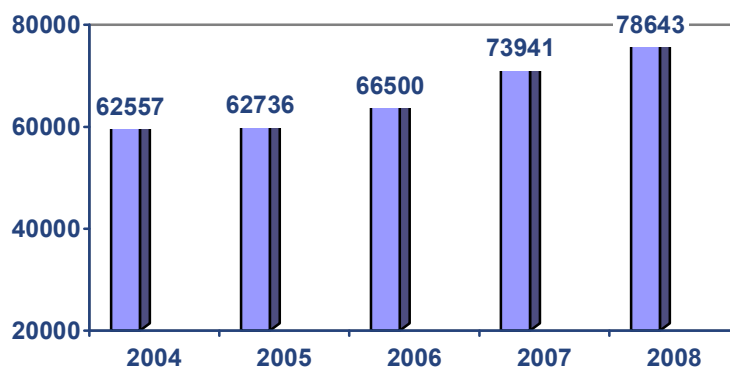

Рис. 2. Кількість фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності у 2004–2008 рр. [7]

п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривень.

Досліджуючи сектор малого підприємництва, слід звернути увагу і на фінансовий їх результат, питому вагу прибуткових підприємств (таблиця 2). Діяльність малих підприємств Полтавської області була збитковою [5].

Якщо розглянути ці показники за видами економічної діяльності, то найбільша кількість малих підприємств, які отримали прибуток, припадає на сферу

освіти та на охорону здоров'я та соціальну допомогу. Частка малих підприємств у сфері освіти у 2007 р. становить 70,8 %, у 2008 р. – 74,6 % від загальної кількості підприємств Полтавської області. На охорону здоров'я та соціальну допомогу припадає 80,2 % (2007р.) та 72,5 % (2008 р.). Найбільша кількість збиткових підприємств у 2008 р. характерна для сфери транспорту та зв'язку – 38,4%, для промисловості – 36,8%. Питома вага готелів та ресторанів, які одержали збиток, у загальній кількості малих підприємств становить 36,2%.

Таблиця 2

Основні показники діяльності малих підприємств Полтавської області за видами економічної діяльності за 2007-2008 рр. (млн грн)

Вид економічної діяльності	Рік	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, що одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього	2007	131,6	70,6	456,9	29,4	325,3
	2008	-589,6	67,6	507,2	32,4	1097,1
сільське господарство, мисливство, лісове господарство	2007	50,8	70,5	93,8	29,5	43
	2008	24,3	67,8	97,8	32,2	73,5
промисловість	2007	-26,3	67	33,2	33	59,7
	2008	-211,9	63,2	39,3	36,8	251,2
будівництво	2007	23,7	73,2	47,5	26,8	23,8
	2008	-43,4	69,9	61,3	30,1	104,7
торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів особистого вжитку	2007	50,3	72,7	117,6	27,3	67,3
	2008	-343,8	70,3	138,7	29,7	482,5
діяльність готелів та ресторанів	2007	-0,2	64,4	3,1	35,6	3,3
	2008	-7,5	63,8	2,6	36,2	10,1
діяльність транспорту та зв'язку	2007	-4,5	66,4	11,6	33,6	16,1
	2008	-7,2	61,6	10,1	38,4	17,3
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	2007	-32,3	67,5	73,9	32,5	106,2
	2008	-61,5	65,3	82	34,7	143,5
освіта	2007	0,8	70,8	1,1	29,2	0,3
	2008	2,4	74,6	2,6	25,4	0,2
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2007	-1,1	80,2	1	19,8	2,1
	2008	1,1	72,5	1,5	27,5	0,4
надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту	2007	-0,4	74,2	1,7	25,8	2,1
	2008	-1,3	67,4	3,2	32,6	4,5

Сумарний фінансовий результат у 2008 р. малих підприємств Полтавської області від звичайної діяльності до оподаткування від'ємний – він становить 589,6 млн грн збитків, тому що прибутково працювали у 2008 р. лише підприємства з освіти, охорони здоров'я та сільського господарства, мисливства.

Таким чином, малий бізнес відіграє провідну роль у розвитку конкурентоспроможності регіону та виступає суттєвим джерелом формування доходів місцевих бюджетів. Тому ефективна політика стимулювання розвитку малого бізнесу у Полтавській області – важливий напрям соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу і піднесення на вищий рівень конкурентоспроможності регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Буряк Л.Д.* Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2007. – 432 с.
2. *Варналій З.С.* Мале підприємництво: основи теорії і практики. — 4-те вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. — 302 с.
3. *Вороніна Л.І.* Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: Навч. посібник. – К.: Європ. ун-т., 2004.
4. *Говорушко Т.А., Тимченко О.Ф.* Малий бізнес. Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 200 с.
5. Діяльність малих підприємств Полтавської області: Головне управління статистики у Полтавській області, 2010 (електронний ресурс)
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 року №523-VI.
7. Звіт про фінансову діяльність Фонду на виконання заходів Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області у 2005-2006 рр. // Регіональний фонд підтримки підприємництва по Полтавській області, 2007.
8. Звіт про фінансову діяльність Фонду на виконання заходів Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області у 2007-2008 рр. // Регіональний фонд підтримки підприємництва по Полтавській області, 2009.
9. Звіт про фінансову діяльність Фонду на виконання заходів Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області у 2009 р. // Регіональний фонд підтримки підприємництва по Полтавській області, 2010.
10. Комплексна програма розвитку малого підприємництва у Полтавській області на 2009-2010 рр. – Полтава: ОДА, 2008.
11. *Манищуров І.Г.* Розвиток малих підприємств (статистичне оцінювання впливу на економічне зростання та конкурентоспроможність країни): Монографія. — К.: КНЕУ, 2009. — 181.
12. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік. – Полтава: Головне управління статистики у Полт. обл. — 2009. – (електронний ресурс)
13. SWOT analysis method and examples. – // www.business.com/swotanalysisfreetemplate.htm
14. www.ukrstat.gov.ua

РІПНУ